

Analýza interdisciplinárního přístupu k prevenci obchodování s lidmi

Policy brief

Výsledky studie, jejímž cílem bylo popsat a zhodnotit interdisciplinární spolupráci v oblasti podpory obětí obchodování s lidmi, přináší vůbec první analýzu interdisciplinárních procesů zaměřených na podporu obchodovaných osob, realizovanou v České republice. Zjištění shrnující zkušenosti a doporučení od různých skupin aktérů tak přispívají k boji proti obchodování s lidmi, jež musí být holisticky pojatou aktivitou. Účinnější spolupráce napříč aktéry, kteří v oblasti podpory obchodovaných osob působí, vytváření společných strategií a šíření vzájemného porozumění je totiž pro efektivní boj proti obchodování s lidmi nezbytné.

Interdisciplinární spolupráce: hlavní zjištění

Mezi aktéry **existuje** sdílená potřeba prohlubování a zlepšování interdisciplinární spolupráce. Aktéři specifikovali tři základní oblasti, ve kterých je potřeba dále pracovat na zlepšení:

- Zefektivnění **komunikace** napříč aktéry
- Průběžné diskuse a **evaluace** existujících procesů a nástrojů
- **Přestavba** anebo rekonceptualizace některých existujících procesů a nástrojů

Interdisciplinární spolupráce: kontext a fakta

- Interdisciplinární spolupráce je klíčovým pilířem, na němž stojí systém podpory obchodovaných osob a prevence obchodování s lidmi.
- Způsoby, kterými je s lidmi obchodováno, se v čase vyvíjí a mění. Tento fakt je důležitým argumentem pro připravenost interdisciplinárního systému na takové změny pružně reagovat například zvýšením dialogu, kontinuální evaluací a rekonceptualizací svého nastavení a potažmo intervencí.
- Efektivní komunikace v rámci interdisciplinárního procesu je jedním z nejdůležitějších faktorů pro aplikaci potřebných změn a adaptace systému na tyto změny.
- Existují minimálně čtyři skupiny aktérů, kteří jsou ve vzájemné interakci v systému podpory obchodovaných osob. Jsou jimi aktéři z řad institucí a expertů, pracovníci a pracovnice NNO, kteří působí v přímé práci s klientelou, lidé s prožitou zkušeností obchodování a v neposlední řadě tvůrci veřejných politik a poskytovatelé finančních prostředků.
- Interdisciplinární spolupráce v oblasti prevence OSL vykazuje mnoho silných stránek popsaných v závěrečné zprávě. Následující řádky shrnují ty oblasti, které dle aktérů a akteček vyžadují zlepšení a doporučení ke změnám, která byla identifikována v průběhu procesu výzkumu.

Interdisciplinární spolupráce: hlavní bariéry a problémy

- Bariéry pro kvalitní interdisciplinární spolupráci jsou především informačního rázu a týkají se všech zapojených aktérů.
- Kvalita interdisciplinární spolupráce mezi aktéry je dána mírou povědomí o problematice obchodování s lidmi, mírou osobních profesionálních kontaktů, a také geograficky.
- Postupy v oblasti prevence obchodování s lidmi a podpory obchodovaných osob nejsou srovnatelné v různých regionech.
- Bariéry při práci pracovníků a pracovnic v přímé práci s klientelou jsou dány především nižší mírou rozhodovacích pravomocí této skupiny a institucionálními omezeními.
- Pracovníci v přímé práci s klientelou pocítují svoji roli v interdisciplinárním procesu jako hierarchicky nižší, přejí si proto posílení rozhodovacích pravomocí v intervenčním procesu a prohloubení spolupráce s expertními aktéry a institucemi.
- NNO, které poskytují podporu obchodovaným osobám, jsou v této skupině lidí málo známé – prvotní vyhledání pomoci/kontaktu klientelou je obtížné.
- Bariéry pro hlubší zapojení klientely jsou především habituálního rázu – klientela není srovnatelným partnerem pro ostatní aktéry.
- Existují velké rozdíly v potřebách mezi klienty a klientkami, a to zejména v závislosti na zemi původu, zdravotním stavu, genderu a formě prožitého obchodování.
- Zkušenost klientely s prvotním vyhledáním pomoci je převážně negativní.
- Klientela pocítuje svoji roli v interdisciplinárním procesu jako podřadnou, a proto si přeje posílení své role a hlasu v intervenčním procesu – např. být průběžně informována o postupech ve svých případech.

Interdisciplinární spolupráce: hlavní doporučení

Doporučení pro expertní aktéry, tvůrce politik a poskytovatele finančních prostředků

- Zajistit šíření povědomí o obchodování s lidmi směrem k široké i odborné veřejnosti, policii a směrem k dalším relevantním aktérům.
- Zajistit navázání mezi-regionální spolupráce participujících aktérů, zejména s krajskými ředitelstvími policie a oblastními inspektoráty práce.
- Posílit roli a pravomoci sociálních pracovníků a pracovníků v oblasti podpory obchodovaných osob.
- Aplikovat systém case managementu v systému podpory obchodovaných osobám.
- Zajistit pravidelný informační tok směrem k pracovníkům a pracovnícím v přímé práci s obchodovanými osobami a ke klientele, který bude zahrnovat pravidelné informace o postupu a krocích podniknutých v rámci jejich případu.
- Pracovat na odstraňování bariér znemožňujících poskytovat takovou šíři služeb NNO, jakou tyto NNO považují za vhodnou.
- Společně se specializovanými NNO vypracovat a šířit sdílené porozumění definici obchodování s lidmi v reakci na současnou podobu tohoto jevu. Tuto definici průběžně evaluovat.
- Aplikovat systém vzdělávání a osvěty pro aktéry v oblasti boje proti obchodování s lidmi. Realizovat kulaté stoly a strategická setkávání zúčastněných aktérů v Praze a v regionech.
- Evaluovat a restrukturovat Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v reakci na měnící se potřeby klientely. Diferenciovat Program podle potřeb klientely na program pobytový a návratový, a tím reagovat na rozdílné potřeby klientely, která se navrací a která v České republice zůstává.

Doporučení směřující ke změnám systému podpory lidí, kteří prožili obchodování

- Zajistit obětem obchodování s lidmi přístup k plnohodnotnému zdravotnímu pojištění.
- Aplikovat systém case managementu v oblasti podpory obchodovaných osob.
- Zajistit v praxi přístup k bezplatné právní pomoci pro všechny obchodované osoby.
- Zajistit adekvátní reakci policie při prvním kontaktu s obchodovanou osobou.
- Aplikovat systém doplňkových služeb lidem v systému podpory pro oběti obchodování s lidmi: zejména psychologické péče, re-integrační a volnočasové programy.

Doporučení pro nevládní organizace poskytující služby obchodovaným osobám

- Posílit šíření informací o problematice obchodování s lidmi směrem k osobám ohroženým obchodováním, například formou kampaní a distribucí letáků v dopravních uzlech.
- Šířit povědomí o problematice obchodování s lidmi směrem k široké veřejnosti.
- Využít moderní anti-opresivní a participativní metody sociální práce při práci s klientelou, vytvářet pravidla a podobu služeb ve spolupráci s klientelou.
- Vypracovat a aplikovat systém zpětné vazby ve službách.
- Zajistit navázání mezi-regionální spolupráce.
- Zvýšit nabídku volnočasových, kulturních, vzdělávacích a jiných podpůrných programů.
- Navázat spolupráci s komunitami osob ohrožených obchodováním, například oslovením různých sdružení cizinců působících v ČR.

Osoby se zkušeností s obchodováním s lidmi tvoří různorodou skupinu lidí odlišujících se věkem, genderem, zeměmi, odkud pocházejí, vzděláním, i potřebami vycházejícími z aktuální situace a z dopadů prožitého obchodování.

Specifické potřeby, které vycházejí z mnohdy velmi traumatické zkušenosti s nucenou či vykořisťující prací či poskytováním sexuálních služeb, by měly být pokryty koordinovaným systémem podpory. Podle závazných směrnic i dalších dokumentů mají mít všechny předpokládané oběti obchodování s lidmi přístup k základní pomoci a podpoře i přiměřené ochraně a zajištění přístupu ke spravedlnosti a odškodnění. Tato podpora je vymezena mandatorně mezinárodní legislativou i doporučeními mezinárodních organizací a zahrnuje minimálně rychlou identifikaci samotné oběti, zajištění základní bezpečnosti a přiměřené ochrany, ubytování, psychologickou a sociální pomoc, opětovnou legalizaci pobytu a případně bezpečný návrat do země původu a právní pomoc zajišťující přístup ke spravedlnosti a odškodnění. Služby by měly být poskytovány individuálně s ohledem na stávající potřeby, které se různí na základě individuální situace, ale i v průběhu poskytování podpory.

Projekt podpořila Nadace Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů. Více informací je dostupných na webových stránkách: www.osf.cz, www.eeagrants.org a www.dejmezenamsanci.cz.

Rad Bandit, Petra Kutálková. Demografické informační centrum. 2015. www.demografie.info